

Aizrautīgi pēta personvārdu cilmi

DAGNIJA DRUNGILA

«Personvārdi vairāk vai mazāk interesē ikvienu cilvēku, jo mums taču katram ir vismaz viens vārds,» tā saka onomastikas jeb īpašvārdu pētniecības nozares speciāliste, somiete Minna Sārelma-Paukala, kura jūliju pavada Starptautiskajā Rakstnieku un tulkotāju mājā, strādājot pie jaunas grāmatas.

Minna Sārelma-Paukala ir rakstniece no Lahti pilsētas Somijas dienvidos un ir vairāku populāru grāmatu autore. Viņa ir ieguvusi doktora grādu onomastikā (vārdu pētniecībā) un pašlaik strādā Helsinku Universitātes Almanahu biroja direktores amatā. Minna sarakstījusi grāmatas par somu vārdadienu tradīcijām, somu vārdiem, kā arī par kaķu un suņu vārdiem Somijā. Viņas publikāciju vidū ir arī akadēmiski raksti un grāmatas par onomastiku, viena no tām sarakstīta kopā ar vēl diviem somu autoriem – Terhi Einjeli un Paulu Sjeblomu – un tulkota angļiski. Tāpat angļu valodā lasošajiem pieejama viņas doktora disertācija. Minnas jaunākā grāmata *Vārda dienas* (2024) stāsta par vārdiem, kas iekļauti 2025. gada somu vārdadienu kalendārā. Ventspilī Minna ar Ziemeļvalstu Ministru padomes atbalstu strādā pie pētījuma par personvārdiem 16. gadsimta kalendāros.

Darbs Ventspils rezidencē

Minnai šī ir trešā pieredze, strādājot rakstnieku un tulkotāju rezidencē. Iepriekšējās divas bija rezidences tikai somu autoriem, un šī ir viņas pirmā iespēja strādāt blakus autoriem no citām valstīm. Līdz brīdim, kad notiek saruna, Minna Ventspils mājā ir pavadījusi divas nedēļas. Tūlīņ pēc atbraukšanas viņa degusi nepacietībā, lai ātrāk varētu ķerties pie darba, un strādājusi garas stundas. Kad bijis izpētīts un uzrakstīts gana daudz, pamazām sākusi pievērsties arī citām lietām – citu autoru iepazīšanai, kopīgām sarunām un pilsētas izpētei. Minna ar vīru Ventspilī viesojusies divus gadus iepriekš, toreiz gan kā tūristi. Viņiem toreiz nelielā Latvijas pilsēta pie jūras iepatikusies, un, uzzinot, ka šeit ir arī rezidence rakstniekiem, Minna pieteikusies grantam. Arī šoreiz viņa Ventspilī ir kopā ar vīru, un arī šajā reizē viņi izbauda visu, ko vien pilsēta spēj viņiem piedāvāt. Abi interesējas par tās vēsturi, pabijuši Livonijas

ordeņa pili un izbauda garas pastaigas. Viņi plāno aizbraukt arī līdz Lībiešu namam Mazirbē, jo abus interesē lībiešu valoda, kas tāpat kā somu valoda ietilpst Baltijas somu valodu grupā.

Zinātniecei milzīgu prieku sagādā iespēja izpētīt kādu vēl neredzētu kalendāru. Viņa pētījusi 15. gs. iznākušo katoļu baznīcas kalendāru, bet tagad ķērusies pie 1544. gadā izdota somu luterāņu baznīcas kalendāra (iekļauts lūgšanu grāmatā), ko sastādījis luterāņu garīdznieks Mikaelis Agrikola, kurš ir arī somu literārās valodas pamatlicējs. Rakstniece salīdzina personvārdus Agrikolas kalendārā ar mūsdienu vārdiem un pētījumu publicēs laikrakstā. «Pētniecības un salīdzināšanas darbs ir ārkārtīgi interesants, tas man sagādā daudz prieka,» atzīst Minna. «Agrikolas kalendārā ir seni latīņu vārdi – Benedictus un Laurentius, bet tagad somu kalendārā mums ir – Perti un Lauri. Daudzi no šiem latīņu izcelsmes vārdiem vēl aizvien ir tajā pašā dienā. Protams, Agrikolas kalendārā ir mazāk personvārdu – apmēram 120, turpretim mūsdienu somu kalendārā ir 940. Ja nemaldos, latviešu kalendārā ir apmēram tikpat.»

Aizraujošā zinātne

Lai arī onomastika ir valodniecības nozare un līdz ar to daudzi autores darbi ir tieši akadēmiskās publikācijas, personvārdi interesē un aizrauj ļoti daudzus cilvēkus ārpus akadēmiskās vides, tādēļ Minna pievērsusies arī izziņu literatūras žanram. Vairākas no sarakstītajām grāmatām viņa paņēmusi līdzī, viesojoties Ventspilī. Somijā popularitāti guvusi viņas grāmata, kurā apkopoti pēdējos gados populārākie bērnu vārdi. Tā kalpo kā palīgs topošajiem vecākiem. Tāpat lasītāji iecienījuši grāmatu par vārdadienu atzīmēšanas tradīcijām, kurā līdztekus somu tradīcijām aprakstītas arī vārdadienu svinēšanas tradīcijas citās Eiropas valstīs, arī Latvijā. Autore zina vairākus latviešu valodniekus, kas darbo-

Foto: Kristis Kūla

Minnas pašas vārds cēlies no vācu valodas vārda Vilhelmīne, kas savukārt radies no vārda Vilhelms. Arī viņa pati iepazīstoties vienmēr piefiksē cilvēka vārdu un arī izsecina tā izcelsmi.

jas onomastikas nozarē, un pavisam drīz, augustā, Helsinkos norisināsies starptautiska konference, kas veltīta tieši šai valodniecības jomai, un konferencē piedalīsies arī LU Latviešu valodas institūta pētniece Laimute Balode.

Vārdu došanas tradīcijas

«Satiekot dažādus cilvēkus, esmu sapratusi, ka onomastika šķiet interesanta ikvienam – katram interesē viņa vārda izcelsme, nozīme. Daudziem dzīvē pienāk brīdis, kad jāizvēlas, kādu vārdu dot mazulim. Tādēļ šī ir ikdienas dzīvei ļoti pietuvināta valodniecības nozare,» atzīst Minna. Somijā, tāpat kā Latvijā, ik pa laikam vecāki, izpētot savu dzimtu vēsturi, izvēlas dot bērniem senus vārdus. Šobrīd modē atgriežas vārdi, kas bijuši populāri 20. gs. sākumā. «Bieži vien vecākiem, izvēloties, kādu vārdu viņi dos savam bērnam, nepatīk viņu pašu paaudzē populāri vārdi. Tie šķiet pārāk pierasti, pārāk bieži atkārtojas. Šādos brīžos viņi sāk pētīt ģimenes vēsturi un atrod tādus vārdus, kas jau ilgāku laiku ir piemirsti. Ilgāku laiku nav bijis pieņemts tādus saukt mazuļus, tie šķituši pārāk vecmodīgi vai pat smieklīgi, bet pēc laika tie atkal ir pieņemami un izklausās jauki,» stāsta Minna. Diezgan bieži vārdu došanā ir arī pretēja tendence – topošie vecāki izvē-

las saviem bērniem dot pavisam nebijušus, unikālus vai ļoti retus vārdus. Dažkārt vecāki izdomā paši savus personvārdus, piemēram, pielāgojot dažādus ogu, ziedu un citu dabas sastāvdaļu un norišu vārdus.

Tomēr kuru katru vārdu izvēlēties savam bērnam nevar. Tāpat kā Latvijā, arī Somijā jaunos personvārdus izvērtē komisija un jāievēro nosacījums, ka vārds nedrīkst kaitēt bērnam. Minna ir šīs komisijas sastāvā un regulāri sastopas ar problemātiskiem gadījumiem, kuros nereti noder arī svešvalodu zināšanas.

Piemēram, reiz kāds pāris grībējis savu dēlu nosaukt par *Mortem*, kas ir latīņu vārda *mors* vienskaitļa akuzatīva forma un nozīmē *nāve*. «Visticamāk, viņi to nezināja.» Lai personvārdu ietvertu kalendārā, ir jābūt vismaz 500 dzīviem cilvēkiem, kuriem tas ir pirmais vārds. «Bieži vien cilvēki domā, ka mēs, almanaha cilvēki, esam tie, kuri izlemj, kādi vārdi ir kalendārā, bet patiesībā to nosaka paši Somijas iedzīvotāji, izvēloties saviem bērniem vārdus. Mēs tikai pieturamies pie likumiem un noteikumiem,» skaidro Minna.

ĪSI

Bukte izdod jaunu singlu un mūzikas video

Alternatīvā poppanka grupa *Bukte* pēc februārī izlaistā debijas albuma ar mūzikas video prezentē jaunu singlu *Pēdēji vārdi*, kas būs daļa no topošā EP albuma. Dziesma *Pēdējie vārdi* ir emocijām bagāts skaņdarbs, kurā apdziedāta tuvāko cilvēku divkosība, skaudība un neticība, ka iecerētais izdosies. «Tas ir stāsts par reālo emociju neizpaušanu un slēpšanu no citiem, spēlējot paslēpes pašam ar sevi. Smago ģitāru skaņas, skrienošais bass un bungu partijas ar govju zvaniem piešķir instrumentālajai daļai neaptveramu enerģiju, kura papildina vokālo sniegumu,» atklāj grupa.

Mūzikas video tapis 401 studijā, sekojot režisora Marka Landmaņa un operatora Ņikitas Korņeva vizuālajam redzējumam. «Marks un Ņikita ir ģeniāli mākslinieki, kuri spēj aptvert grupas haotisko, bet tajā pašā laikā dramatisko esenci, izmantojot efektīvas, bet vienkāršas metodes, – viņi ir izcili!» stāsta Everts Riekstiņš. «Mēs visu lielā mērā darām spontāni, un arī šīs dziesmas mūzikas klips tapa radošā improvizācijas procesā,» piemin grupa.

Grupas *Bukte* sastāvā spēlē Pēteris Alkšbirze (vokāls), Everts Riekstiņš (vokāls, ģitāra), Edvards Goba (bass) un Kristiāns Lindenblats (bungas). Humors, enerģija un deģsmes pret mūziku ir tas, kas grupu vieno kā komandu. «Mūsu daiļrade ir viena liela emociju buķete. Starp dažādiem žanriem un noskaņām dziesmas iet kā pa amerikāņu kalniņiem. Mēs cenšamies mūziku nepadarīt sarežģītu un radīt to dažādu, lai katrs klausītājs varētu atrast sev vispiemērotāko,» stāsta grupa. «Mēs vienkārši darām to, kas mums ļoti patīk. Tā ir baudāma nodarbe kopā ar čomiem, mūsu atpūta. Un, ja tas, ko darām, patīk arī citiem, tad vispār superīgi!» atzīmē Pēteris.